

Loodus räägib Kalevalas

Tero Kokko

Tero Kokko

Loodus räägib Kalevalas

© 2025 Tero Kokko

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763
Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-7269-0

Eestikeelne tõlge: Katarina Meister

Soomekeelne originaalteos: Luonto puhuu Kalevalassa

Luuletuste tõlge, KALEVALA, VIRO TOLK. ANNIST

Raamat on ilmunud lisaks soome keelele ka inglise ja eesti keeles.

SISUKORD

Sisukord	4
1. EESSÕNA	6
Tänusõnad	7
2. LOODUS RÄÄGIB KALEVALAS	8
3. KALEVALA – SOOME RAHVUSEEPOS	12
3.1 Kalevala sündis vajadusest	12
3.2 Regivärsilisest rahvalaulust	13
3.3 Elias Lönnroti elutöö	13
3.4 Kalevala on kultuuriline jõud	14
3.5 Kalevala ajastute keerises	15
4. RAUA SÜND	18
4.1 Kaali raud	18
4.2 Kaali Kalevalas	19
4.3 Raud Kalevalas	20
4.4 Soome raua ajalugu	21
5. Kalevala loodus	23
5.1 Mets	23
5.1.1 Metsa lubadus	23
5.1.2 Mets kannab hoolt	24
5.1.3 Vanad metsad	24
5.2 Puhas vesi	26
5.3 Soome on soorahva maa	28
5.3.1 Sood on osa looduslikust tervikust	28
5.3.2 Soome seisab soos	29
5.3.3 Sool on palju nimesid	30
5.3.4 Sood lõhnavad tervise järele	31
5.3.5 Soode kaitsmine	35
5.3.6 Kalevala on ka värav sohu	36
5.3.7 Suot inspiroivat edelleen	37
6. Loodusannid Kalevala toidulaual	39
7. Loomade tarkus	42
8. Suured muutused Maa kliimas	43
8. Suured muutused Maa kliimas	44
9. Arusaamise tärkamine, et looduse eest tuleb võtta	46
10. FOTOSEERIAD	48
10.1 Kalevala rahvas	49
10.2 Vägi - jumalad ja vaimud	50
10.3 Lindude maa	51
10.3.1 Linnud Kalevalas	52
10.3.2 Linnud laulumaal - pilt	53
10.4 Põlvkondade lugu	53
Allikad	

1. EESSÕNA

Kui hakkasin 2020-ndate aastate alguses lugema soome rahvuseepost Kalevala, kerkis üles palju vastuolulisi küsimusi, millele tahtsin vastuseid leida. Pildistasin, hankisin allikmaterjale ning otsisin seoseid Kalevala ja tänapäeva soomlaste elu vahel.

Eriliselt huvipakkuv oli mulle inimese suhe loodusega, sest minu arvates on kaasaegsed inimesed loodusest kaugenenud, ei tunne enam loodusande ega oska oma tegevust kooskõlastada looduse poolt seatud piiridega.

Kalevala pakub rohkelt teadmisi oma kultuuritaustast huvitatud inimestele, kes pidevalt muutuvast maailmas otsivad ka iseennast.

Rahvuseeposest võib leida sügavaid tõdesid tänapäevase eluviisi analüüsimiseks ja isegi globaalsete probleemide lahendamiseks.

Minu eesmärk ei ole esitada konkreetseid ega ainuõigeid lahendusi, vaid pakkuda mõtteainet igaühele oma järelduste tegemiseks. Kunst võib anda aimu, tekitada küsimusi ja tundmusi ning pakkuda võimalikke suundi, ilma konkreetseid vastuseid andmata.

Eesmärgiks on tuua Kalevala inimestele lähemale. Soovin näidata selles välja joonistuvaid teadmisi ja seda, mis on peidus muistsete lugude taga.

Tehtud töö tulemusel sündis näitus ja teadmistepagas, mis leidsid endale koha nende kaante vahel.

Tänuõnad

Loodus kõneleb Kalevalas projekti teostamine osutus võimalikuks tänu saadud abile ja toetustele. Koostöövalmis osapooli tuli mitmelt poolt, mistõttu olen tänulik kõigile, kes eri staadiumites projekti panustasid oma aja ning teadmistega. Minu eriline tänu kuulub Marja-Stiina Suihkole ja Kati Kleemolale ning ingliskeelse tõlke toimetajale Saku Slioorile.

Stipendiumite abil sain pikaajaliselt tööle pühenduda ning samas esitas see ka väljakutse olla saadud toetuste ja usalduse vääriline.

Tahaksin avaldada siirast tänu suurepärase koostöö eest ja et sain võimaluse viia ellu üks oma unistustest. Aitäh, et tulite minuga kaasa sellele teekonnale!

Tero Kokko

2. LOODUS RÄÄGIB KALEVALAS

2020. aastate soomlased on väga sarnases olukorras „Kalevalas” kujutatud inimestega. „Soomluses” on endiselt mõjutusi nii idast kui ka läänest ja mujaltki.

Arvatakse, et meie kauged esivanemad tulid Suomenniemi poolsaarele 11 000 aastat tagasi Hispaaniast, kui jää oli taandunud põhja. Osa meie geneetilist kui ka kultuurilist pärandit on tulnud Uurali mägedest.

Muistse soome-ugri mütoloogia põhjal võib järeldada, et eri sugupooled ja sotsiaalsed grupid on siin olnud võrdsemad kui mujal maailmas. „Kalevala” maailmas aktsepteeritakse ka erinevusi ja puudusi, vaatamata rahvaluules kajastuvale viletsale elujärjele.

Saame ülevaate viikingi- ja keskaja vahelistest kliimaerinevustest, merepinna kõrguse muutustest, pinnase soisusest ning tuluallikate ja demograafiliste muutuste poolt põhjustatud hirmudest ja ebavõrdsusest.

Kalevala kangelased ei peagi olema täiuslikud. Mislaadi „nägemist” peame silmas, kui mõtleme sellele, et nii Väinämöinen „Kalevalas” kui ka Odin Norras, võisid tegelikult olla pimedad? Kas nende nägemine oli välist või sisemist laadi?

Kas peatume, et tõeliselt näha või möödume ümbritsevast iseenesestmõistetavana? Minu eesmärk on näidata „Kalevalat” uues valguses. Oma tegevuses keskendusin visuaalse materjali loomisele, sest pilt on osa muinasaja ja tänapäeva jagatud reaalsusest.

Kalevala on aken Soome-Karjala muinaskultuuri ja annab ülevaate tollastest müütidest, rituaalidest ja elustiilist. Lisaks sellele avab eepos ka huvitava perspektiivi inimese ja looduse vahelisest suhtest.

Loodus on „Kalevalas” alati kohal ja inimeste suhe loodusega on lähedane. Loodust austati, isegi kardeti, kuna seda peeti elukeskkonna ja elutsükli lahutamatuks osaks.

Kalevala tegevus toimub eranditult looduses ning loodus oma andide ja nähtustega on inimeste eksisteerimise aluseks. Rahvaluules oli inimene osa loodusest: võrdne orava, metsapuude, veekogude ja kividega ning tihedas vastastikuses suhtes muu olevaga. Loodust ja selle nähtusi võib mitmel moel näha ka Kalevala keelekasutuses, metafoorides ja võrdlustes.

Mida rohkem ma looduses ringi liigun ja detaile tähele panen, seda rohkem kasvab minus austus looduse võlu ja elujõu vastu.

Loodusest saame lisaks toidule ka ravimtaimi ning võimaluse mitmekülgseks tervisespordiks ja heaolu loomiseks. Rohelised taimed toodavad hapnikku ning samaaegselt seovad need koos mullaga süsinikku.

Loodus annab rohkem, kui võtab. Maakera võimekuse piirideni jõudes peame mõtlema, kui palju saame loodusesse sekkuda ja seda enda jaoks ära kasutada.

Rahvaluule lood, millel Kalevala põhineb, on pika aja jooksul kirja pandud. Kalevala keskosa võib dateerida 800.–1300. aastatesse, perioodi viikingiajast keskaja lõpuni. Luuletused, mida on Soomes ja Karjalas põlvest põlve suuliselt edasi antud, on ümberjutustamise käigus omandanud lugematuid variatsioone.

Isegi Lönnrot olevat tõdenud, et kogutud luulematerjalist oleks võinud kokku panna seitse erinevat „Kalevalat”. Seega võimaldab ka praegune kasutuses olev eepos leida ja välja tuua mitmesuguseid ideid, ilma Kalevala vaimsusega vastuollu minemata.

Kultuur on olemuselt pidev kontiinum ja võime vaadelda ka olevikku läbi mineviku. Ajalugu on sild, kuid see ei tohiks meid piiritleda, vaid viia meid tulevikku.

Kalevala annab edasi kultuuri muutumist küttide-korilaste ajastust põllumajanduse ja karjakasvatusele, mis viis rahvaarvu kasvuni. Väinämöinen langetab kaski (metsa), tulilind paneb põllu põlema ning pärast saab sellisele alepõllule külvata ning kasvatada teravilja.

Muistsed luuletused kirjeldavad olulisi ajaloolisi sündmusi. Umbes 4000 aastat tagasi tekitas kosmiline kokkupõrge Saaremaal Kaali kraatri, mis on kahtlemata olnud kõige suurejoonelisem jääaja-järgne looduskatastroof Põhja- ja Kirde-Euroopas.

Siisap läksi lippamaie laineilla Alue järve.

Kargas siis kadastikusse: nii põles kadakanõmme;

kohahteli kuusikusse: kõrge kuusiku hävitas.

Veeres veelgi kaugemalle, raiskas poole Põhja maasta,

saariku Savo rajalta, kahelt poolelt Karjalada.

(neljakümne kaheksas runo)

Kalevala naised on kas emad või õed, harva kellegi naised. Naised on ka juhid, nii Põhjas kui ka Toonelas. Huvitav on see, et läänemeresoome ja muinasusulised rahvad ei ole oma naised loori kandma sundinud ega ka vaikima sundinud. Seega pole ime, et Soomest on saanud soolise võrdõiguslikkuse teerajaja.

Ristisõjad ja kristluse saabumine Soome põhjustas ebavõrdsuse kasvu. Maad jagati ristisõdijatele ja sisserändajatele, et Soomet nendega asustada.

Kristluse tulekut kirjeldatakse Kalevala lõpus. Marjatta sünnitab poja, kellest saab Karjala kuningas. Selle peale Väinämöinen vihastub ja eemaldub, samas ette kuulutades, et naaseb veel kunagi. Ta pärandab oma kandle järeltulevatele põlvkondadele, sümboliseerides uue ajastu algust ja Lõnnroiti arusaama Kalevala aegadeülesest tähenduslikkusest.

Sellisel Kalevala käsitusel põhineb ka minu nägemus, millega olen lähenenud tänapäeva inimese vaatenurgast.

Loodus räägib Kalevalas

Kalevala on Soome rahvuseepos, millele on üles ehitatud kogu soome kultuur, aga mida oleks Kalevalal öelda meile nüüd?

Hakkasin Kalevala lugema ja tekkisid küsimused, millele tahtsin vastuse leida. Pildistasin, hankisin allikmaterjali ja otsisin seoseid Kalevala ja tänapäeva soomlaste elu vahel.

Eriti hakkas mind huvitama inimese suhe loodusega, sest arvan, et tänapäeva inimesed on loodusest kaugenenud, ei tunne enam selle ande ja ei oska oma tegevust looduse piiridega vastavaks kohandada.

Minu projekti Loodus räägib Kalevalas eesmärk on tuua Kalevala ini mestele lähemale. Tahtsin kuulda, mida võib olla muinasinimestel öelda tänapäeva inimestele. See on eesmärk, mida tahan selle raamatu ja oma piltidega edasi anda.

Raamat on ilmunud lisaks soome keelele ka inglise ja eesti keeles.

Tero Kokko

Tero Kokko on nägemispuudega fotograaf, kes on saanud oma loomingu jaoks toetust muuhulgas ka Finnfotolt.

Lisaks isikunäitustele on ta osalenud mitmetel ühisnäitustel ning arendanud puudutamisel põhinevaid viise nägemispuudega inimestele piltide kogemiseks. Kokko fotode põhjal on ilmunud ka luuleraamatuid.

